

Sürmene Ve Çevresinde Söylenen Atma Türkü- Maniler

Onaylayan Necip SARAÇOĐLU*
Wednesday, 30 January 2008

1978 yýlýnda, son sýnyfý okuduđumuz Fatih Eđitim Enstitüsü'nde hocamýzýn bizden bir isteđi olmuđu: "Genç öðrencilerim, kuralarýnýzý çekip gide-ceđiniz yer ister köy, kasaba, kaza veya behir olsun o yörenin folklorunu arađtý-rýn. Öðretmenlerim, Pubat tatillerinde ödev verin. O yöredeki yađlý kiplilerle soh-bet edin, o yöreyle ilgili maniler, türküler, ađýtlar, ninniler, alkýplar, karamazmalar, hikayeler, masallar, efsaneler, düđün, kýna gecesi, nikah törenleri ve bu gecelerde söylenen türküler, maniler, hasat zamaný ve erkeklerin askere gi-derken söyledikleri türküler, yapýlan adetler, yemekler, fýkralar..... hakkýndaki sesleri banda kaydedin veya bunlarý not edin. Onlarý tekrar derleyerek inceleyip, o yörenin ađýz yapýsýný bozmadan yazýn. Çok zengin folklorumuza katkıda bulu-nun. Bu çalıřmalarýnýzý kitap haline getirirseniz, üzerinize düřben görevi yapmýř olursunuz, hem de folkloruna bir eser kazandırmýř olursunuz."

Kýymetli hocamýzýn bu sözünü hiç unutmadým. Ankara, Zübeyde Haným Kız Meslek Lisesi'nde kur'a çektimim arkadařa Trabzon çýkmýřtı. Depo tayini olarak Trabzon ilinin Milli Eđitim Müdürlüđü tarafýndan Sürmene - Aksu Ortao-kuluna tađ edildim. Tek öðretmen olarak bütün derslere ben giriyordum. Eski, yýkýmaya yüz tutmuř bir okuldu. Üst katý ilkokul idi. Beř sýnyf öðretmenleri ve müdürü vardý. Yokluk ve sýkıntýlý günlerden sonra okulu yeniden , gelen öðret-menlerle eđitim-öðretim yapýlacak getirdik. Pimdi ise aldýđým bilgilere göre, bilgisayarla donatýlmýř, modern bir okuldur. Okulun bahçesinde teneffüste öðrenciler erkek atma türkü söyledikle-rine şahit oldum. Hemen, deđerli hocamýzýn sözü aklıma geldi. Pubat tatiline girmeden önce, öðretmen daha önce yazdıđým konularda ödevler verdim. Ço-cuklar yarý yıl tatilinde ödevlerini yapýp getirdiler. Bunlarý ben konularýna göre ayrı tasnif ederek, yöre ađýzına sadýk kalarak tekrar yazdıým. Ýlçe Halk Eđitim Müdürlüđünde görevli , deđerli arkadaşýmız Ali Bey'e verip gözden geçir-mesini rica ettim. Yardýmılarıný esirgemeyen Ali Bey'e tepekür etmeyi bir borç bilirim. Benim manileri konularýna göre sevdalýk manileri, yayla manileri, kemeñçe ile ilgili maniler, hamsiyle, horonla, ayrılýkla, gurbetle, askerlikle, öðretmenlikle ilgili manilerbađlýklarý altýnda topladým. Atma türküler almýř tane, maniler ise yedi yüzün üstündeydi. "Atma Türkü" nedir? Özellikleri nelerdir? Nasýl dođmuđu? Bir kaç örnek vermek istiyorum. Atma Türkü, fýkralar toplarken; çay, tütün kýrarken mýsýr hasadı yapýlýrken, düđünlerde yayla řenliklerinde, imece çalıřmalarýnda, kız ve erkekler yarýpýna giripirler. Buna atma türkü denir. Atma türkü geleneđi pimdilerde unutulmaya yüz tutmuř gibidir. Ünlü türkücülerin çiftte epliđinde saatler boyunca atýptýđýný, yarýptý-đýný çođu kez yeniřemededen ayrıldýđýný gören çok olmuđu. Mýsýr ýrgatlarýnda türkü'geleneđi kýzlarla delikanlýlar arasýnda uygulanýr. Köy evleri-nin'aþama'denil bölümleri çok yerde tahta bir bölme ile ikiye ayrılmýřtır. Bu bölümlerin birinde delikanlýlar, ötekinde kýzlar ve kadýnlar yer alýr. Yandan önlerine yýđýlan mýsýr koçanlarýný ayýklarken bir yandan da karþýlýklý türkü yarýpýna giripirler. Yarýpma çođu kez delikanlý dýřmesiyle so-nuçlanýr. Bu kadýna karþý duyulan saygýnýn soylu bir ifadesidir. Atma türküler halk nükteciliiđinin en seçkin örneğidir. Bunlar-dan bir demet sunmakla 'Atma türkü'duymamýř kiplilere örnek vermek, 'Atma türkü'yarýpmalarına tanýk olmuř kiplilerin de tatlý anýlarıný tazelemek istiyorum. ÖRNEKLER Erkek:1-

Atma türkü atarum	Aldým ince boncuklar	Yüregunu yakarum	Dikeceđum astara	Eski çaruklarum
Bođazuna takarum.	Niye çiktun yarıřa	Kýz:2-	Kýz:10-	Ata vurдум yulari
atmadan	Geldi geçti karþýma	Kuruttum o dilleri	Bir çift salahanalar	Erkek:3-
durursun Yoruldu çenelerum	Durupta duřunursun	Biraz da siz söyleyun	O seyrek munca	
duvara kurusun	Kýz:4-	Eneceđum çarþiya	Karþida peteklerum	
söyleyen	Bađýrma bađa köpek	Pimdi versin karþiluk	Ben yarumi beklerum	Erkek:5-
dibine Zincur asturacađum	Bir kurþun atacađum	Seslenma e kizcađýz	Ýnadum inat olsun	Seni bastýracađum
basturacađum	Kýz:6-	Erkek:14-	Karadeniz üstüne	Ayađundaki mesler
bilmeyisun	Ali'nin kulaklarý	Gitledin kapilari	Ýkimizi de besler	Erkek:7-
durursun karþýmda	Yeřil boya boyandun	Gel sena berilere	Demin türkü diyiken	Senin g
Sararum ifterilere	Kýz:8-	Ha bu evun içini	Gel vuralum karþıa	Haçan türkü bilmezsun
Niye çiktun karþýma	Seksen... doksan			

tane derlediđim "atma türküler"den on beř tanesini örnek olsun alabildim. Pimdi "yayla manileri"nden örnekler vermeye çalıřpacađým. Ama öðretmenlik yaptýđým ilk yýllarda "mani"ye o köyde türküler diyorlardý. Biliyoruz ki türküler de halk edebiyatý nazým türlerinden bir birine bađlý dört beř kýtadan meydana gelmiř, bir hikayesi konusu genellikle aşk, hasret, gurbet, ayrılýk, ölüm, tabiat güzellikleri olan Anonim Halk Edebiyatý ürünleridir. Mani ve kořma tipinde olurlar. Mani tipinde olanlarý bir çok manilerden meydana gelmiř gibidir. Dörtlük sayýsý sýnyrlý deđildir. Kořma tipinde olanlar kořma ayný veya biraz deđiřmiř řeklidir. Deđiřmiř olanlarda, dörtlüklere bir veya iki mýsra daha eklenmiřtir. Türkülerde son bir veya iki bařtan sona aynen tekrarlanýr. Bu, terennüm kolaylýđý sađlamak içindir. Türkü kendine mahsus bir ezgi ile söylenir. Kopuz, sađlama, cura, kaval, kabak kemani....v.s. Mani ve kořma tipinde olan türkülerde vezin 7'li, 8'li ve 11'li olabilir. Hal-kýmýz babýndan geçen önemli sel ,yangýn,deprem gibi afetler karþýsýnda o acýya türkü söyler; buna "türkü yakmak"denir.Kýzýlýrmak Türküsü, Yemen Türküsü, Çanakkale Türküsü,Ystanbul Türküsü diye isim alýrlar ve hepsinin bir tanesi vardýr. Mani de anonim halk edebiyatýmýzýn bir nazým řekli ve türüdür. Esas itiba-riyle 4 mýsralýk bir kýtadan ibarettir. 7'li hece vezniyle söylenir. 1. ve 2. mýsralar çok kere son iki mýsranýn kafiyesini, ahengini hazýrlamak için söylenmiř dol-durma mýsralardýr. Bunlarýn kendilerinden sonra gelen iki mýsra ile anlam ilgisi ya hiç yoktur veya çok zayıftýr. Asýl söylenmek istenen son iki mýsrada söylenir. Halkýmýz arasýnda mani söylemek bir gelenektir.Maniler; aşk, kıskançlýk, ta-biat ve ahlaki öđütler gibi temalarla iřlenir. Pimdi "YAYLA MANÝ"lerinden örnekler verelim:

1- Oy yaylalar yaylalar Çimen bađladunuz mi? Geldum de gidiyirum Beni ađladunuz mu 2- Yaylanun çimeninde Ýpmar ettum gelmedi Mendilimlen el ettum Parmađumla göl ettum 3- Yaylanin çimenine Peri bađýrýr peri Kar yađđý da kapad Konuđtumuz yeri 4- Yaylanýn çimeninde Kel beklerum kuzi Kel otur konuřalum Seni Urumun kızı 5- Yaylaya gidiyirum Yayla yoli bumidur Onbeř kizun içunde En güzeli bu midur 6- Yaylanýn çimenune Oyun oynarim oyun Findukçimusun yarim Hep boyle midur soyun 7- Yaylaya gidiyiken Buldum bakir parasy Ođlan gelma peřume Yersin biçak yarasi 8- Yaylanýn

çümenleri Karalidur karali Gel biraz konupalum Kirmýzi entarili 9- Yaylanýn çümeninde Oturdum serunlendüm Kizlar geçti
yanumdan Az daha da delulendim

KEMENÇE ÝLE ÝLGÝLY MANÝLER 1-

gece Atar kirarum seni Atar kýrarum seni Eðlencesin eðlence
Kemençemun üstüne Yedi tane telu var Ufak ufak paralar Gaybana sevdaluðun Kýzlar
yapsun fukaralar 4- 8- Kemençemun üstüne Oy kemençecu dayý
yanýnda Kör ettun gözlerumu Durmadan sabahladum Göremeyirum dünyayu. 5-
kemençe de Yayý vururum yayý Zerdali dalimisun Kör ettin gözlerimi Bana derler s
sevdali misun? 6- 10- Kemençemun üstüne Bu kemençe ötmey
sana e gýz Baban senu vermese de Soldu yanacuklarun Kaç ananun evunden HAMSÝ ÝLE
o gurban göze Hamsi vurdu karaya Babýn bakar denize Kilosu elli liraya Atarlar sana s
senu yuze Kalmadi fukaraya HAMSÝNÝN TÜRKÜSÜ Gýz Fadime duydu mi Kasy
behirden döndi Mubarein hasreti Baluk gibi hamsinin Yüreðumu yakayi Okkasi or
deduðum gibi Hamsi diye ađlayý Çaruklaru koy suya Upaðumun feryadu Yarýn sab
hamsiya Misafirun gelursa Sýra sýra dizerek Hiç düþunma oni ver Kýzart oni tavada Evde
O yüzün ak eder Varmidur baklavada ÖDRETMENLE ÝLGÝLY MANÝLER Ne durursun durursun
niçun konuþturursun Muallim olacaksun Susun çocuklar susun Ufak tefek talebeler
okutacaksun? Karayemiþun dalina Kup kendi çatalani Öðretmenler benzer Cennet portakalina BIÇAKLA ÝLGÝLY MAN
Sanduðumun üstüne Karadeniz upađý Emucemin kaması Alçak baðlar kupađý Upa
piçak yarasi Çeker vurur biçaði Yaylaya gidiyiken Buldum bakýr parasi Oðlan gelma peþume Yersin p
GURBET MANÝLERÝ Giydum çaruklarimu Deniz dalgasini Gel baðla baðlarini De
Ben yarumdan ayrildum Sürmene daðalarini Allahum kavuþtursun Gemi geldi rýhtýma
þansuma Çimen baðladunuz mi Ne talihsiz baþum var Geldum da gidiyirum Yol görindu Ba
mi Kalun finduk dalindan Yilan iner kayadan Kömür yaparum kömür Ben ölmem bu yarada
hasretleri Mevla verirse ömür Yeri gögi yaradan Ey gidi Karadeniz Doldurdun dereleri Kurbetten geldu
neneleri ASKERLYK ÝLE ÝLGÝLY MANÝLER

Asker ettuler beni Çanakkale deduler Saç sakal buyuðummi Utanmadan kestuler Asker ettuler beni Kuram çýkti
Yemene Sol taraftan vuruldum Canim akdi çümene Asker ettuler beni Gidiyirum askere Dua eyleyun kizlar Tez alayum
tezkere Masa üstünde roman Okurum zaman zaman Ben yarimi alayum Asker olduðu zaman Karþidan gelenlere Gaz
koydim fenerlere Anam benu verecek Askerden gelenlere Öðüt deðirimen öðüt Daneleri un eyle Yarim gitmiþ askere Gecel
gün eyle Parmaðundaki yüzük Ortadaþi kandaþi Ben askere yolladim Hem yari hem kardaði